

Luuk van Middelaar

Daadkracht vandaag, en vooruitkijken naar morgen

Wekelijkse kabinetvergaderingen, jaarlijkse troonredes, uitzonderlijke staatsbegrafenis-
sen: met kleine en grote rituelen leidt de politiek een samenleving door de tijd. Het gaat erom heden, verleden en toekomst te verbinden. Als dat lukt, wordt een willekeurige groep mensen een lotsgemeenschap, een 'wij' in de stroom van de tijd, ook al is het maar even.

We raken echter steeds meer in het heden opgesloten. Crisis na crisis overvalt ons. Dus ontbreekt het aan adempauze om strategisch vooruit te kijken, alsook aan geduld om het oude te waarderen. Politiek gezagsverlies is het resultaat.

Hoezeer het publiek verlangt naar een band met het verleden, blijkt uit de uitvaart van Elizabeth II. De wereld laafde zich aan de grandeur en ceremonie van Westminster Abbey. De Britten eerden hun *Queen* om haar toewijding en karakter, maar ook als belichaming van een fiere vorstenrij, terugreikend tot voor het jaar 1000. En achter de kist liepen met Charles, William en Harry, de generaties van de toekomst. Een traan waard.

Toch is met de traditie slechts één dimensie van de politieke tijd bespeeld. Er zijn er nog drie, volgens Alexandre Kojève. In een knappe studie over politiek gezag, *La Notion de l'Autorité* (1942), onderscheidde deze Russisch-Franse denker vier leiderschapsrollen. Alle vier staan in een eigen verhouding met de tijd.

Allereerst noemt hij de Vader (*le Père*), wiens gezag is ontleend aan het verleden. (Het kan uiteraard ook een Moeder zijn, zoals *Mutti* Merkel, maar dit laat ik hier terzijde.) Ten tweede heb je de Strijder (*le Maître*), bereid zijn of haar leven te riskeren in het heden. Ten derde is er de Leider (*le Chef*), de voorganger die een pad naar de toekomst baant. Een geval apart, ten slotte, is de Rechter (*le Juge*): rechtvaardig en neutraal staat deze boven het partijgewoel, en dus in zekere zin buiten de tijd.

In de praktijk combineren leiders elementen uit deze rollen. Het zijn vier ideaaltypen, aldus Kojève. De ene leider beschikt over meer vaderlijke of moederlijke uitstraling, de ander over meer strijdlust of rechtvaardigheid. Ook de situatie bepaalt welke rol het publiek verwacht.

Het is aardig door deze bril van gezag en tijd naar hedendaagse politieke optredens en rituelen te kijken. In de week van Britse rouw hield in Straatsburg de voorzitter van de Europese Commissie, Ursula von der Leyen, haar jaarlijkse grote rede tot het Europees Parlement. Een inzichtelijk contrast, want de Europese Unie is zowat het omge-

keerde van Westminster Abbey. Opgericht omwille van een breuk met het verleden, ontbeert ze alle traditie en ceremonie - zoals de kale gebouwen voor het Brusselse bedrijf aanschouwelijk maken.

Dus moeten Europa's vertegenwoordigers hun gezag aan andere rollen ontlenen. Aanvankelijk was dit vooral het gezag van de Rechter, de scheidsrechter die toezicht houdt op de ene markt, buiten de tijd. Maar in de recente politieke gebeurtenissenstroom moet de Unie ook handelen in het acute heden en met het oog op een ongewisse toekomst.

Om rond 2012 de Europese munt te redden, stelden sommige EU-leiders zich daadwerkelijk op als Strijders, verwickeld in een Kojeviaans gevecht op leven en dood met een zware tegenstander: de financiële markten. Met zijn woorden („we zullen alles doen wat nodig is”) boezemde ECB-president Mario Draghi deze tegenstrever ontzag in.

Qua genre halverwege Westminster Abbey en de Straatsburgse seizoenstart ligt onze eigen Prinsjesdag

Ook Von der Leyen zocht vorige week het strijdvocabulaire op. Haar tegenstander is Rusland, „gezicht van het kwaad”. Ze preees Oekraïne als „natie van helden”, symbool van moed. Ze liet zich voorstaan op de wapensteun aan Oekraïne, door Brussel betaald en door de lidstaten geleverd. Ze steunde *First Lady* Zelenska, als gast aanwezig, en vloog na afloop meteen naar Kiev. Niet om zelf te vechten, maar om met president Zelensky over toegang tot de EU-markt en gratis roaming te spreken. Zolang de EU geen leger heeft, is deze quasi-militaire strijdersrol niet zo geloofwaardig.

Rolvaster zijn EU-leiders met toekomstplannen: in dit register kondigde Von der Leyen onder meer een waterstofbank, inzet op zeldzame aardmetalen en een Europese Conventie aan.

Qua genre halverwege Westminster Abbey en de Straatsburgse seizoenstart ligt onze eigen Prinsjesdag. Het gezag van het verleden komt per koets en koning binnenrijden, en werd dinsdag ook door Willem-Alexander, zijn grootmoeder citerend, opgehaald. Beslissend voor Rutte IV is echter de juiste mix van daadkracht nu en vooruitkijken naar morgen. Dat is volgens onderzoek precies wat de kiezers missen, een ploeg met het gezag van Strijders (m/v) en van Leiders (m/v).